

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Кафедра експериментальної та прикладної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

«КОМПЕНСАТОРНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЧИННИК МОТИВАЦІЇ ДО БДСМ-ПРАКТИК»

Студента 4 курсу, 2 групи
ОС «Бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія»
Чигириної Вероніки Олегівни

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
Ягіяєв Ілля Ігорович

Роботу рекомендовано до захисту на ЕК №_

Протокол №_____ від _____ року

Завідувачка кафедри експериментальної та прикладної психології

_____ **Каріне МАЛИШЕВА**

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПЕНСАТОРНОГО КОНТРОЛЮ, ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА БДСМ-ПРАКТИК.....	6
1.1. Модель компенсаторного контролю.....	6
1.2. Перфекціонізм як особистісна риса: структура, види та психологічні наслідки.....	8
1.3. Потреба в структурі та інтолерантність до невизначеності.....	10
1.4. БДСМ-практики у сучасній психології: від патологізації до нормалізації, мотиваційна структура участі.....	14
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДИЗАЙН ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	21
2.1. Емпірична модель та гіпотези дослідження.....	21
2.2. Психометричний інструментарій: обґрунтування та опис методик.....	22
2.3. Вибірка дослідження: характеристика та процедура формування.....	24
2.4. Дизайн дослідження: етапи та процедура проведення.....	24
Висновки до розділу 2.....	25
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ.....	27
3.1. Рівні перфекціонізму та повсякденної перевантаженості відповідальністю у вибірці.....	27
3.2. Мотиваційний профіль учасників БДСМ-практик.....	29
3.3. Взаємозв'язок між перфекціонізмом, когнітивною потребою в структурі та мотивацією до БДСМ.....	31

Висновки до розділу 3.....	33
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Концепція компенсаторного контролю, попри свій значний теоретичний потенціал, майже не досліджена у контексті сексуальної поведінки, що потребує її подальшої емпіричної перевірки. Окремого значення набуває вивчення перфекціонізму та когнітивної потреби в структурі, оскільки ці характеристики є досить поширеними в сучасному суспільстві, яке характеризується високим рівнем вимог, соціального тиску та хронічного стресу.

Об'єктом дослідження є психологічні механізми мотивації до БДСМ-практик.

Предмет дослідження: зв'язок між рівнем перфекціонізму, когнітивною потребою в структурі та кінк-орієнтацією.

Мета роботи полягає в дослідженні зв'язку між рівнем перфекціонізму, когнітивною потребою в структурі як вимірювання повсякденної перевантаженості відповідальністю та мотивацією до БДСМ-практик

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів: теоретичні (аналіз та систематизація наукової літератури), емпіричні (стандартизоване психологічне тестування в онлайн-форматі) та математико-статистичні (описова статистика, критерій Шапіро-Вілка для перевірки нормальності розподілу, коефіцієнт кореляції Спірмена, коефіцієнт кореляції Пірсона, множинна лінійна регресія, U-критерій Манна-Вітні, α Кронбаха).

Психодіагностичний інструментарій: опитувальник перфекціонізму (Карамушка, Бондарчук, Грубі), шкала когнітивної потреби в структурі Personal Need for Structure (Neuberg & Newsom, 1993) та шкала кінк-орієнтації Kink Orientation Scale (Wignall, 2024).

Емпірична база дослідження. У дослідженні взяли участь 64 особи. Гендерний розподіл: 40 осіб чоловічої статі (62,5%), 23 – жіночої (35,9%), 1 особа не вказала статі (1,6%). Середній вік учасників становив 26,6 рік.

Наукова новизна та теоретичне значення кваліфікаційної роботи.

Полягає в тому, що вперше в україномовному академічному просторі здійснено емпіричну перевірку зв'язку між перфекціонізмом, когнітивною потребою в структурі та кінк-орієнтацією в контексті теорії компенсаторного контролю. Отримані результати дозволяють уточнити межі застосовності теорії компенсаторного контролю в сексуальному контексті та розмежувати диспозиційний і когнітивний компоненти потреби в контролі як самостійні предиктори кінк-орієнтації

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані: у психологічному консультуванні осіб, залучених до БДСМ-практик, для кращого розуміння психологічних функцій кінк-поведінки; у програмах підвищення кваліфікації психологів і сексологів щодо роботи з кінк-ідентичністю; у розробці навчальних курсів із психології сексуальності.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу; трьох розділів із висновками до кожного; загальних висновків; списку використаних джерел, що налічує 31 найменування (з них 12 іноземною мовою); додатків.

РОЗДІЛ 1

1.1. Модель компенсаторного контролю

Потреба людини відчувати контроль над власним життям належить до її базових психологічних потреб. Ранні дослідження в межах теорії соціального научіння показали, що переконання у власній здатності впливати на події тісно пов'язане з рівнем психологічного благополуччя, мотивацією та ефективною адаптацією поведінки [8].

У 1966 році Джуліан Роттер увів поняття «локус контролю», яке описує уявлення людини про те, чим зумовлені події її життя – власними діями чи зовнішніми обставинами [11]. Люди з внутрішнім локусом контролю схильні вважати, що результати їхнього життя є наслідком їхніх рішень і поведінки. Натомість особи із зовнішнім локусом контролю частіше пояснюють те, що відбувається, впливом випадку, долі або інших людей [19].

Мартін Селігман, досліджуючи феномен набутої безпорадності [5], встановив, що відсутність можливості впливати на події призводить до зниження мотивації, появи депресивних станів і пасивної поведінки. Коли людина не бачить зв'язку між власними діями та їхніми наслідками, поступово зменшується і її віра у власні можливості [14].

Водночас повний контроль над життям неможливий. Людина постійно стикається з невизначеністю: хворобами, соціальними змінами, випадковими подіями, конфліктами, кризами. Саме в таких умовах активуються механізми компенсаторного контролю і ця ж потреба загострюється під час невизначеності. Під час економічних криз, пандемій чи військових конфліктів люди частіше прагнуть жорсткого порядку та чітких правил [28]. Це

відбувається тому, що колективна невизначеність збільшує потребу в психологічній компенсації.

Коли людина втрачає відчуття контролю над подіями, у неї часто посилюється потреба дотримуватися соціальних норм і правил [28]. Чітко структурована поведінка створює ілюзію впорядкованості та стабільності. У стресових або хаотичних умовах люди нерідко стають більш консервативними, починають негативніше сприймати порушення правил і з обережністю ставляться до соціальних змін. Зростання потреби в порядку може спричиняти посилення контрольованої поведінки як щодо себе, так і щодо оточення. У деяких випадках людина намагається компенсувати втрату контролю через надмірну саморегуляцію. Це може проявлятися у перфекціоністських тенденціях, надмірному плануванні, ритуалізованих діях та навіть у підвищеній організованості.

Також, компенсаторні стратегії контролю іноді реалізуються через регулювання харчової поведінки, фізичної активності або уваги до зовнішнього вигляду. У таких ситуаціях людина зосереджується на тих сферах життя, які сприймає як більш керовані та передбачувані, що, в деякій мірі, знижує її тривожність [7].

Попри значну популярність, модель компенсаторного контролю має і певні обмеження. Деякі дослідники вважають, що теорія надто узагальнює людську поведінку та не враховує індивідуальні відмінності. Наприклад, не всі люди реагують на втрату контролю однаково. Одні починають шукати зовнішні джерела порядку, а інші, навпаки, стають більш незалежними або хаотичними у поведінці. І варто зазначити, що на реакцію людини впливають і культурні особливості. У колективістських культурах люди частіше звертаються до групових форм компенсації, тоді як в індивідуалістичних суспільствах може переважати прагнення до особистого самоконтролю.

У сучасній психології концепція компенсаторного контролю має значний практичний потенціал. Вона допомагає пояснювати як індивідуальні психологічні процеси, так і масову поведінку людей. Особливо актуальною ця модель є у контексті глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, війни, економічні потрясіння та інформаційна нестабільність посилили відчуття невизначеності у багатьох людей [28].

1.2. Перфекціонізм як особистісна риса: структура, види та психологічні наслідки

Перфекціонізм як психологічне явище має глибоке історичне та філософське підґрунтя. Етимологічно термін походить від латинського слова *perfectus*, що перекладається як «досконалий», «завершений» або «без недоліків» [16]. У сучасній психологічній науці перфекціонізм визначають як прагнення людини до встановлення надзвичайно високих стандартів діяльності, а також постійне бажання досягати бездоганних результатів як у власній поведінці, так і в оцінці інших людей. Часто це супроводжується надмірною самокритикою, страхом помилок і незадоволеністю власними досягненнями навіть за умов успіху [17].

Історично поняття перфекціонізму сформувалося у протестантській культурі XIX століття, де особливого значення надавали моральному самовдосконаленню, дисципліні та працьовитості. У подальшому ідеї прагнення до досконалості розвивалися у працях філософів, зокрема Іммануїл Кант та Готфрід Лейбніц. Первинно цей термін пов'язувався з духовним і моральним розвитком особистості, однак у сучасному суспільстві його часто асоціюють із так званим «синдромом відмінника», коли людина відчуває постійну потребу виконувати будь-яку діяльність ідеально [17].

Сучасна культура успіху значною мірою сприяє формуванню перфекціоністських установок. Соціальні мережі, конкуренція у навчанні та

професійній сфері, високі очікування з боку оточення створюють умови, за яких людина починає оцінювати власну цінність через досягнення. Особливо це проявляється серед молоді та студентів, які часто стикаються з тиском щодо академічної успішності, самореалізації та відповідності соціальним стандартам [2]. У результаті прагнення до високих результатів може перетворюватися на джерело постійної тривоги, емоційного виснаження та внутрішньої напруги [10].

У психології перфекціонізм розглядають як складний багатовимірний конструкт, який може мати як адаптивний, так і дезадаптивний характер [3]. Адаптивний перфекціонізм пов'язаний із високою мотивацією, організованістю, відповідальністю та прагненням до розвитку. Натомість дезадаптивний перфекціонізм супроводжується страхом невдачі, надмірною самокритикою, прокрастинацією та хронічним невдоволенням собою. Саме тому сучасні дослідження приділяють значну увагу вивченню впливу перфекціонізму на психічне благополуччя, самооцінку та міжособистісні стосунки [31].

Проблематика перфекціонізму активно досліджувалася як українськими, так і зарубіжними науковцями. Серед українських дослідників вагомий внесок у вивчення цього феномену зробили І.А. Гуляс, Л.А. Данилевич, О.О. Лоза, Г.Л. Чепурна, О.І. Кононенко та інші. Серед зарубіжних учених особливо відомими є праці Альфред Адлер, Карен Хорні, Р. Фроста, П. Х'юїтта, Г. Флетта, Д. Бернса та М. Холлендера.

Перші психологічні уявлення про прагнення до досконалості з'явилися ще у працях Альфред Адлер, який описував його як прагнення до переваги та компенсацію почуття неповноцінності [9]. На думку вченого, бажання самовдосконалення є природною рушійною силою розвитку особистості. Водночас Карен Хорні розглядала надмірне прагнення до ідеалу як можливий прояв невротичних тенденцій. Вона підкреслювала різницю між здоровим прагненням до розвитку та формуванням ідеалізованого образу себе, який змушує людину заперечувати власні недоліки.

У другій половині XX століття дослідження перфекціонізму набули більш системного характеру. Спочатку це явище трактувалося переважно як одновимірна характеристика, пов'язана з надмірно високими стандартами. Проте згодом учені дійшли висновку, що перфекціонізм має складну структуру та включає різні когнітивні, емоційні й поведінкові компоненти.

Однією з найбільш відомих є модель Р. Фроста, у якій перфекціонізм складається з кількох компонентів: високих особистісних стандартів, страху помилок, сумнівів щодо власних дій, прагнення до порядку, а також переживання батьківського тиску та критики. Дослідник підкреслював, що саме страх негативної оцінки часто стає основою дезадаптивних проявів перфекціонізму [25].

Важливий внесок у розвиток теорії зробили П. Х'юїтт і Г. Флетт, які запропонували тривимірну модель перфекціонізму [26]. Вона включає:

- Я-орієнтований перфекціонізм – надмірно високі вимоги до себе;
- соціально приписаний перфекціонізм – переконання, що інші очікують від людини бездоганності;
- орієнтований на інших перфекціонізм – схильність висувати високі вимоги до оточення.

Крім того, дослідники описали феномен перфекціоністської самопрезентації – прагнення демонструвати власну бездоганність і приховувати недоліки або помилки від інших людей [27].

У сучасних дослідженнях дедалі більше уваги приділяється зв'язку перфекціонізму з психічним здоров'ям. Науковці встановили, що дезадаптивні форми перфекціонізму можуть бути пов'язані з підвищеним рівнем тривожності, депресивними переживаннями, емоційним вигоранням та розладами харчової поведінки. Водночас помірний рівень адаптивного перфекціонізму здатний позитивно впливати на мотивацію, самодисципліну та професійну успішність [26].

1.3. Потреба в структурі та інтолерантність до невизначеності

Поряд із перфекціонізмом як особистісною рисою, що проявляється у прагненні до ідеальності та високого рівня самоконтролю, суттєве значення для вивчення потреби в контролі має її когнітивний вимір. Йдеться про тенденцію людини впорядковувати навколишню дійсність, структурувати інформацію та знижувати рівень невизначеності шляхом формування чітких і передбачуваних когнітивних схем. Цю особливість описує конструкт особистісної потреби у структурі (Personal Need for Structure, PNS), запропонований С. Нойбергом і Дж. Ньюсомом у 1993 році [30].

PNS трактується як індивідуальна схильність до впорядкованості, ясності та когнітивної визначеності. Люди з високим рівнем цієї потреби зазвичай віддають перевагу ситуаціям із чіткими правилами, передбачуваними умовами та однозначними інтерпретаціями подій [30]. Натомість ситуації, що містять невизначеність, суперечливість або неоднозначність, можуть викликати у них дискомфорт, розгубленість або когнітивне перевантаження. Водночас важливо підкреслити, що PNS не тотожна ні перфекціонізму, ні тривожності. Перфекціонізм пов'язаний переважно з високими стандартами виконання та оцінювання результатів, тривожність — з емоційною реакцією на загрозу, тоді як потреба у структурі відображає насамперед спосіб когнітивної організації та обробки інформації [8].

Близьким до PNS є поняття інтолерантності до невизначеності (Intolerance of Uncertainty, IU), яке розробляли М. Дугас та інші дослідники. Водночас ці конструкти не є ідентичними. PNS характеризує переважно когнітивну орієнтацію на структуроване й передбачуване середовище, тобто відображає бажання впорядковувати досвід у зрозумілі категорії. Натомість IU описує вже емоційно-афективну реакцію на відсутність такої визначеності. Особи з високим рівнем інтолерантності до невизначеності сприймають її як загрозову або психологічно неприйнятну [13].

Таким чином, PNS відповідає на питання про те, наскільки людина прагне структури, тоді як IU відображає те, наскільки важко вона переносить її відсутність. Таке розмежування є важливим для теоретичного аналізу потреби в контролі, оскільки дозволяє відокремити когнітивні механізми впорядкування досвіду від емоційної реакції на невизначеність. Попри відмінності, обидва конструкти пов'язані з тривожними розладами, obsесивно-компульсивними проявами та загальною потребою у стабільності.

У психологічній науці потребу в контролі доцільно розглядати у щонайменше двох взаємопов'язаних площинах – когнітивній та емоційно-регуляторній. Когнітивний аспект пов'язаний із прагненням розуміти події, передбачати їх наслідки та підтримувати цілісну картину світу. На цьому рівні функціонує потреба у структурі: людина намагається впорядковувати інформацію, вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки та зменшувати невизначеність. Порушення цієї впорядкованості часто супроводжується відчуттям хаосу, когнітивного перевантаження та тривоги.

Емоційно-регуляторний вимір контролю пов'язаний із суб'єктивним відчуттям впливу на події та власні внутрішні стани. Він відображає переживання агентності – усвідомлення себе активним учасником, а не пасивним об'єктом обставин. Втрата цього відчуття може призводити до безпорадності, емоційної нестабільності та депресивних станів. Саме тому контроль розглядається не лише як когнітивна функція, а й як важливий чинник психологічного благополуччя.

У межах теорії компенсаторного контролю висувається припущення, що люди з вираженою потребою у структурі можуть бути особливо чутливими до умов, які забезпечують передбачуваність і чіткість соціальної взаємодії [28]. У цьому контексті БДСМ-практики становлять інтерес як приклад високо структурованої взаємодії. Ролі учасників, межі дозволеного, правила безпеки та сценарії зазвичай заздалегідь узгоджуються, що створює чітко організований простір із мінімізованою невизначеністю.

На відміну від багатьох повсякденних ситуацій, де рівень визначеності може бути низьким, БДСМ-взаємодія часто характеризується чітким розподілом ролей, високим рівнем комунікації та контрольованістю процесу. Це може пояснювати, чому така взаємодія іноді сприймається не як хаотична, а як стабільна та передбачувана. У межах компенсаторного контролю це можна розглядати як спосіб тимчасового відновлення відчуття впорядкованості.

Важливими для цієї теми є результати дослідження Фрізена, Кея, Айбаха та Галінські, які показали, що втрата або загроза контролю підсилює привабливість структурованих ієрархічних систем. Було встановлено, що люди з високою потребою у структурі частіше надають перевагу чітко організованим соціальним моделям, оскільки вони забезпечують передбачуваність. Водночас навіть особи з низьким рівнем PNS за умов втрати контролю починають більше орієнтуватися на структуровані форми взаємодії, що свідчить про ситуативну активацію цієї потреби як компенсаторного механізму [28].

Окрему увагу привертає феномен сабспейсу – зміненого стану свідомості, який іноді описується учасниками БДСМ-взаємодії у ролі підлеглого партнера. Він може супроводжуватися звуженням уваги, зниженням критичного самоконтролю, посиленням фокусом на тілесних відчуттях та емоційною залученістю. У деяких випадках цей стан порівнюють із медитативними або трансовими переживаннями через зміну звичного способу самосприйняття.

З нейропсихологічного погляду сабспейс пов'язують із виділенням ендорфінів, окситоцину, дофаміну та адреналіну у відповідь на інтенсивну стимуляцію, що може викликати ейфорію, зниження тривоги та послаблення внутрішнього контролю.

З точки зору теорії потреби в контролі сабспейс є показовим, оскільки передбачає добровільне часткове делегування контролю іншій особі в межах заздалегідь узгоджених правил. Для людей із високою потребою у структурі

це може мати парадоксально стабілізуючий ефект: хоча зовнішній контроль ніби знижується, сама ситуація залишається чітко організованою та безпечною завдяки попереднім домовленостям. Таким чином, контроль не зникає, а набуває іншої форми.

Подібний механізм може виконувати функцію психологічного розвантаження для людей, які у повсякденному житті постійно підтримують високий рівень саморегуляції, відповідальності та когнітивного навантаження. Тимчасове зменшення необхідності самотійного контролю в структурованому та безпечному середовищі може сприяти зниженню напруження, румінацій і перевантаження.

1.4. БДСМ-практики у сучасній психології

БДСМ – це психосексуальна субкультура, що ґрунтується на добровільному обміні владою між партнерами та дотриманні принципів безпеки, усвідомленості й згоди (SSC – Safe, Sane, Consensual) [20].

З фізіологічної точки зору, основою БДСМ є підвищення сексуального збудження та отримання психофізіологічного задоволення через свідоме порушення соціально встановлених норм або табу, а також через різні види фізичного впливу, хоча це не є обов'язковим компонентом. Такі практики можуть існувати як самотійна форма взаємодії без безпосереднього сексуального контакту або ж бути частиною сексуальної активності.

Відмежування БДСМ від соціально агресивної чи кримінальної поведінки базується на суворому дотриманні принципів SSC усіма учасниками взаємодії. Оскільки практики можуть включати інтенсивні фізичні та психологічні відчуття, для чіткого розрізнення добровільної участі та небажаного дискомфорту застосовуються спеціальні механізми комунікації. Зокрема, учасники заздалегідь узгоджують «стоп-слово» або інший сигнал, який означає негайне припинення всіх дій. У деяких випадках

використовується розширена система сигналів, що дозволяє «нижньому» партнеру регулювати інтенсивність або тип впливу під час взаємодії.

Абревіатура BDSM складається з позначень ключових компонентів цього явища [20].

BD (Bondage & Discipline – зв’язування та дисципліна) охоплює практики, пов’язані з обмеженням рухів (бондаж), рольовими іграми з елементами підпорядкування, встановленням правил, покараннями та ігровим контролем поведінки.

DS (Domination & Submission – домінування і підкорення) описує відносини, у яких між партнерами заздалегідь встановлюється нерівний розподіл влади, що реалізується переважно на психологічному рівні та базується на добровільній згоді.

SM (Sadism & Masochism – садизм і мазохізм) стосується практик, у яких задоволення пов’язане з отриманням або завданням фізичних відчуттів болю чи дискомфорту.

Виникнення цієї розширеної абревіатури пояснюється тим, що спочатку практики BD і DS часто розглядалися як частина садомазохізму (SM), однак це не повністю відображало їхню специфіку. Зокрема, садизм і мазохізм передбачають фізичний аспект болю, тоді як домінування та підкорення більше зосереджені на психологічній взаємодії та обміні владою. Важливо зазначити, що не всі мазохісти є підлеглими, і не кожен підлеглий отримує задоволення від болю; аналогічно, не всі садисти прагнуть домінувати, і не всі домінанти є садистами.

Після тривалих обговорень у спільнотах було запропоновано об’єднану форму BDDSSM, яка згодом скоротилася до сучасного варіанту BDSM. Вперше цей термін почав активно використовуватися у 1991 році в мережевій спільноті Usenet.

Поодинокі описи практик, які нагадують сучасні БДСМ-елементи, зокрема використання шмагання як засобу сексуального збудження, можна знайти в європейських літературних джерелах, починаючи приблизно з XIII

століття. Також припускається, що певні аспекти середньовічного ідеалу куртуазного кохання – такі як ідеалізована відданість, ритуалізовані форми взаємодії та емоційна підлеглість – могли частково передувати формуванню подібних уявлень.

Окремо варто згадати релігійні практики в деяких християнських монаших орденах, де застосовувалися самобичування, обмеження фізичних дій і культивування почуття сорому. Водночас їхня мета суттєво відрізнялася від сучасного БДСМ: такі дії були спрямовані на пригнічення тілесних бажань і духовне очищення, тоді як у БДСМ подібні елементи можуть використовуватися для досягнення збудження.

З XVIII століття в Європі поступово починає формуватися уявлення про ігрові форми підкорення як окремий тип сексуальної поведінки, що пов'язано з розвитком медичної та юридичної класифікації сексуальності. У цей період також трапляються згадки про заклади, де практикувалися сценарії з обмеженням рухів або шмаганням, однак подібні явища залишалися радше маргінальними та протиставлялися соціально прийнятним сімейним відносинам [24].

Великий вплив на формування культурного уявлення про садомазохістські мотиви мали літературні твори маркіза де Сада, у яких акцент робився на темах влади, насильства та контролю. У XIX столітті ці уявлення були доповнені роботами Леопольда фон Захер-Мазоха, зокрема романом «Венера в хуторах», де центральною темою виступає домінування жінки над чоловіком і пов'язані з цим фетишистські мотиви. Саме завдяки цим авторам закріпилися терміни «садизм» і «мазохізм» [24].

Попри значний вплив цих ідей на подальше осмислення практик домінування і підкорення, їхнє початкове трактування суттєво відрізняється від сучасного розуміння БДСМ-субкультури. Сучасні практики ґрунтуються на принципах добровільності, поінформованої згоди та безпеки учасників, тоді як у класичних текстах ці явища частіше описувалися як реальні форми покарання або примусу, а не як ігрова взаємодія.

Починаючи з середини 1990-х років, BDSM поступово виходить за межі закритої субкультурної спільноти. Це значною мірою пов'язано з розвитком індустрії порнографії та спрощенням виробництва й розповсюдження контенту завдяки цифровим технологіям. Якщо раніше такі клуби мали закритий характер, згодом з'явилися спеціалізовані тематичні простори, зокрема обладнані кімнати для практик у закладах індустрії для дорослих. У 2010-х роках тематика BDSM стала однією з найпоширеніших у порнографічному контенті.

Паралельно активно розвивається індустрія секс-іграшок, яка пропонує широкий асортимент засобів для практик домінування і підкорення. Деякі елементи спорядження, наприклад нашийники, поступово виходять за межі суто функціонального використання та починають з'являтися як частина повсякденного стилю та моди. BDSM-тематика також знаходить відображення в продукції індустрії еротичних відеоігор.

Водночас масова еротична культура часто формує спрощене й викривлене уявлення про BDSM, зводячи його виключно до сексуального аспекту та ігноруючи ключові принципи: добровільну згоду, комунікацію між партнерами та необхідність підготовки. У деяких випадках це призводить до хибного ототожнення BDSM із проявами насильства в сімейних або інтимних стосунках.

Упродовж тривалого часу БДСМ-практики розглядалися в психіатричному та психологічному дискурсі переважно крізь призму патології. Садомазохізм фігурував у діагностичних класифікаціях як психічний розлад, що суттєво обмежувало можливості для його неупередженого наукового вивчення. Принциповий перелом відбувся з виходом оновлених міжнародних класифікаційних систем: Діагностичного та статистичного посібника DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013) та Міжнародної класифікації хвороб МКХ-11 (World Health Organization, 2019), які офіційно виключили консенсуальні БДСМ-практики з переліку психічних

розладів – за умови відсутності суб'єктивного дистресу та соціальної дисфункції у самого індивіда [20].

Щодо поширеності, систематичний огляд Брауна та колег (Brown, 2020) показав, що БДСМ-фантазії є досить поширеними серед дорослих – від 40 до 70% опитаних повідомляють про них принаймні раз. Поширеність безпосередньої участі в практиках є нижчою: австралійське популяційне дослідження Ричерс та колег (Richters, 2008) на вибірці понад 19 000 осіб зафіксувало участь у БДСМ упродовж попереднього року у 1,8% чоловіків та 1,3% жінок.

Одним із найбільш цитованих досліджень психологічних характеристик БДСМ-практиків є робота Вісмейєра та ван Ассена (Wismeijer van Assen, 2013). Автори порівнювали понад 900 учасників БДСМ-практик із контрольною групою за допомогою стандартизованих особистісних методик. Результати виявилися несподіваними для тих, хто дотримується клінічного погляду: БДСМ-практики демонстрували нижчий рівень невротизму, вищі показники екстраверсії та відкритості до досвіду, а також більш безпечний стиль прив'язаності. Психологічні профілі суттєво різнилися залежно від ролі – домінанти відзначалися вищими показниками впевненості в собі, тоді як сабмісиви – вищою чутливістю та відповідальністю.

Шуервеген та колеги (Schuerwegen., 2021) вивчали роль пошуку відчуттів та копінг-стилів у БДСМ-залученості, виявивши що БДСМ-практики демонструють вищі показники проблемно-орієнтованого копінгу. Ньюмар (Newmahr, 2011) у своїй етнографічній монографії «Playing on the Edge» описує БДСМ як «серйозне дозволя» діяльність із власними нормами, ритуалами та системами ідентифікації, де зовнішня структура взаємодії парадоксально забезпечує простір для внутрішньої свободи.

Важливим інструментальним внеском у галузь стала розробка Шкали кінк-орієнтації (Kink Orientation Scale, KOS) Вігноллом та колегами (Wignall, 2024) – першого валідизованого психометричного інструменту для комплексного вимірювання кінк-орієнтації як континууму, а не бінарної

категорії. Шкала охоплює п'ять вимірів: ідентичність, практики, параферналію, спільноту та сексуальну комунікацію, що дозволяє фіксувати різноманітність форм залученості до кінк-практик.

Висновки до розділу 1

1. Концепція компенсаторного контролю є теоретично перспективною рамкою для пояснення мотивації до БДСМ-практик. Згідно з механізмом «плавної компенсації», втрата контролю в одній сфері автоматично активує пошук структури та впорядкованості в інших сферах. БДСМ-середовище з його чіткими ролями, заздалегідь узгодженими правилами та передбачуваними межами взаємодії може виконувати функцію такого компенсаторного середовища.

2. Перфекціонізм є багатовимірним конструктом, що охоплює як адаптивні, так і дезадаптивні компоненти. Модель Фроста та колег (Frost, 1990) виокремлює шість структурних компонентів, серед яких стурбованість помилками та сумніви у власних діях є найбільш деструктивними. Модель Хьюїта та Флетта (Hewitt & Flett, 1991) акцентує на соціальному вимірі перфекціонізму, виділяючи три типи залежно від спрямованості: на себе, на інших та соціально приписаний. Останній тип є найбільш стійким предиктором психологічного неблагополуччя. У контексті компенсаторного контролю перфекціонізм розглядається як диспозиційний індикатор хронічної потреби в контролі над результатами власних дій.

3. Потреба в структурі (Personal Need for Structure, PNS; Neuberg & Newsom, 1993) є самостійним конструктом, що відображає схильність організовувати інформацію у прості й чіткі категорії та надавати перевагу передбачуваності над амбігуйтетом. Конструкт концептуально відрізняється від інтолерантності до невизначеності (IU): якщо PNS описує когнітивну перевагу впорядкованості, то IU відображає афективну реакцію на її

відсутність. Феномен сабспейсу – зміненого стану свідомості у сабмісіва під час БДСМ-взаємодії – може розглядатися як форма тимчасового делегування когнітивного контролю, що виконує функцію психологічного розвантаження для осіб із підвищеним рівнем перфекціонізму та потреби в структурі.

4. БДСМ розглядається в сучасній психології як багатовимірний феномен, що поєднує практичний, ідентитарний та спільнотний виміри. Зараз, підкреслюють, що фундаментальною умовою, яка відрізняє БДСМ від насильства, є добровільна згода всіх учасників.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ДИЗАЙН ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Емпірична модель та гіпотези дослідження

Емпірична модель дослідження ґрунтується на теорії компенсаторного контролю (Landau, Kay & Whitson, 2008) і описує передбачувані зв'язки між трьома основними конструктами. Відповідно до теорії, хронічне відчуття надмірної відповідальності та прагнення до бездоганності (перфекціонізм) і схильність організовувати світ у чіткі категорії (PNS) є проявами підвищеної потреби в контролі. БДСМ-практики як структурований контекст із чіткими ролями, правилами та узгодженими межами можуть виконувати функцію компенсаторного середовища, де ця потреба задовольняється.

Сформульовано дві основні гіпотези:

Гіпотеза 1 (Г1): існує статистично значущий позитивний зв'язок між рівнем перфекціонізму та кінк-орієнтацією: особи з вищим рівнем перфекціонізму демонструватимуть вищий рівень кінк-орієнтації.

Гіпотеза 2 (Г2): існує статистично значущий позитивний зв'язок між когнітивною потребою в структурі (PNS) та кінк-орієнтацією: особи з вищою потребою в структурі демонструватимуть вищий рівень кінк-орієнтації.

Обидві гіпотези ґрунтуються на припущенні, що БДСМ-середовище з його чіткою рольовою структурою та передбачуваністю може виконувати функцію компенсаторного контролю для осіб із підвищеною потребою в структурі та контролі. Додатково без формулювання спрямованих гіпотез передбачено дослідження гендерних відмінностей за всіма трьома основними шкалами.

2.2. Психометричний інструментарій: обґрунтування та опис методик

Добір психодіагностичного інструментарію здійснювався відповідно до таких критеріїв: теоретична відповідність вимірюваного конструкту меті дослідження; наявність психометричних даних про надійність і валідність; доступність україномовної або адаптованої версії; практичність застосування в онлайн-формат.

Опитувальник перфекціонізму

Для вимірювання перфекціонізму використовувався опитувальник, що міститься у психологічному практикумі «Діагностика перфекціонізму та трудоголізму особистості» (Карамушка, Бондарчук, Грубі, 2018), виданому Інститутом психології імені Г. С. Костюка НАПН України та рекомендованому Вченою радою Інституту до друку. Методика базується на теоретичних положеннях багатовимірних моделей перфекціонізму – зокрема, моделі Фроста та колег (Frost et al., 1990) та моделі Хьюїта і Флетта (Hewitt, Flett, 1991), що забезпечує її конструктну валідність (*див. Додаток А*).

Опитувальник складається з 12 тверджень із дихотомічною шкалою відповідей («Так» / «Ні»). Відповідь «Так» оцінюється в 3 бали, «Ні» в 1 бал; пункти 6, 9 та 11 є реверсивними і оцінюються у зворотному порядку. Загальний бал варіюється від 12 до 36 і відображає виражений рівень перфекціонізму, охоплюючи такі аспекти, як прагнення до бездоганності, чутливість до помилок і відповідальність за результат. Надійність за α Кронбаха у цій вибірці склала 0,521, що є прийнятним показником для короткої дихотомічної шкали.

Шкала особистісної потреби в структурі (PNS)

Шкала PNS розроблена Нойбергом та колегами (Neuberg & Newsom) і є стандартизованим інструментом для вимірювання когнітивної схильності організовувати навколишній світ у чіткі та прості категорії та надавати перевагу передбачуваності. Шкала широко застосовується в дослідженнях потреби в контролі (*див. Додаток Б*).

Шкала складається з 12 тверджень із 6-бальною шкалою від 1 («категорично не згоден») до 6 («категорично згоден»). Пункти 2, 5, 6 та 11 є реверсивними. Загальний бал коливається від 12 до 72: вищі значення свідчать про більшу потребу в структурі.

Шкала кінк-орієнтації (Kink Orientation Scale, KOS)

Шкала KOS розроблена Вігноллом та колегами (Wignall, McCormack, Carpino, Owens & Barton, 2024) і є першим валідизованим інструментом для комплексного вимірювання кінк-орієнтації (*див. Додаток В*).

Шкала складається з 18 тверджень із 5-бальною шкалою від 1 («категорично не погоджуюся») до 5 («категорично погоджуюся»). Загальний бал варіюється від 18 до 90, де вищий бал відповідає вищій кінк-орієнтації. Шкала включає п'ять субшкал: ідентичність кінку, практики кінку, параферналія, спільнота та сексуальна комунікація.

Психометричні параметри підраховано на вибірці цього дослідження: загальна $\alpha = 0,867$. Надійність субшкал: ідентичність – 0,823, практики – 0,743, параферналія – 0,739, спільнота – 0,713. Субшкала «комунікація» продемонструвала неприйнятну внутрішню узгодженість ($\alpha = - 0,056$) і виключена з основного аналізу.

2.3. Вибірка дослідження: характеристика та процедура формування

У дослідженні взяли участь 64 особи від 18 років. Гендерний розподіл: 40 осіб чоловічої статі (62,5%), 23 – жіночої (35,9%), 1 особа не вказала статі (1,6%).

Формування вибірки здійснювалося методом цільової онлайн-вибірки через поширення посилання на опитувальник у тематичних Telegram-спільнотах, орієнтованих на БДСМ- та кінк-практики. Вибір цього методу обумовлений специфікою досліджуваного явища: БДСМ-практики залишаються соціально стигматизованими, що робить традиційне рекрутування малоефективним для охоплення цільової групи.

Участь у дослідженні була добровільною та анонімною. Перед початком опитування учасники отримували інформацію про мету дослідження та умови конфіденційності. Жодних критеріїв включення за рівнем залученості до БДСМ-практик не застосовувалося.

Обмеження вибірки: самовибіркова природа може призводити до надрепрезентації осіб із вищим рівнем кінк-орієнтації; відносно малий розмір вибірки ($N = 64$) обмежує статистичну потужність; переважання чоловіків (62,5%) обмежує узагальнюваність гендерних порівнянь.

2.4. Дизайн дослідження: етапи та процедура проведення

Дослідження реалізовувалося у три послідовні етапи.

Перший етап: підготовчий. На цьому етапі здійснювалися теоретичний аналіз наукової літератури; формулювання гіпотез і побудова емпіричної

моделі; добір та адаптація психодіагностичного інструментарію; переклад шкал PNS і KOS з англійської мови за процедурою прямого та зворотного перекладу; розробка онлайн-форми опитувальника в Google Forms. Форма включала блок демографічних запитань (стать, вік), опитувальник перфекціонізму, шкалу PNS та шкалу KOS у зазначеній послідовності. Послідовність методик обрана з метою мінімізації ефекту перенесення: нейтральні опитувальники передували KOS.

Другий етап: емпіричний. Збирання даних здійснювалося шляхом поширення посилання на опитувальник у тематичних Telegram-спільнотах. Заповнення займало орієнтовно 10-15 хвилин. Усі відповіді зберігалися анонімно без можливості ідентифікації учасників.

Третій етап: аналітичний. На цьому етапі здійснювалися перевірка якості даних (виявлення та видалення неповних відповідей), підрахунок балів за кожною методикою з урахуванням реверсивних пунктів, статистична обробка та інтерпретація результатів.

Висновки до розділу 2

1. Відповідно до теорії компенсаторного контролю, компенсаторний контроль описано через два конструкти: перфекціонізм як диспозиційний індикатор хронічної потреби в контролі та бездоганності, і когнітивну потребу в структурі (PNS) як індикатор когнітивного рівня прагнення до впорядкованості та передбачуваності. Мотивація до БДСМ-практик вимірюється через кінк-орієнтацію за допомогою шкали KOS (Wignall, 2024) – єдиного на сьогодні валідизованого інструменту для комплексного вимірювання цього конструкту.

2. Психометричні параметри підраховано на вибірці дослідження: α Кронбаха для PNS склала 0,815, для KOS загального – 0,867, що свідчить про хорошу внутрішню узгодженість обох шкал. Надійність опитувальника перфекціонізму є нижчою ($\alpha = 0,521$), що пов'язано з дихотомічним форматом відповідей і є відомим обмеженням цього типу шкал.

3. Вибірка дослідження складається з 64 дорослих осіб (18+): 40 чоловіків, 23 жінки, 1 особа без уточнення статі; середній вік 26,6 року, $SD = 8,0$), залучених методом цільової онлайн-вибірки через тематичні Telegram-спільноти. Самовибіркова природа вибірки та її відносно малий розмір є обмеженнями, що необхідно враховувати при інтерпретації результатів.

4. Перевірка нормальності розподілу за критерієм Шапіро-Вілکا показала нормальний розподіл для PNS ($W = 0,975$, $p = 0,186$) та KOS ($W = 0,985$, $p = 0,581$) і відхилення від нормального для перфекціонізму ($W = 0,948$, $p = 0,007$). Це зумовило диференційований вибір методів кореляційного аналізу: коефіцієнт Спірмена для зв'язків за участю перфекціонізму та коефіцієнт Пірсона для зв'язків між PNS і KOS. Для перевірки сукупної предикторної спроможності застосовується множинна лінійна регресія; для аналізу гендерних відмінностей – U-критерій Манна-Вітні.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

3.1 Рівні перфекціонізму та повсякденної перевантаженості відповідальністю у вибірці

Першим кроком аналізу стало визначення рівнів досліджуваних конструктів у вибірці та оцінка їхнього розподілу. У таблиці 3.1 наведено описову статистику для основних шкал дослідження.

Таблиця 3.1. Описова статистика основних шкал дослідження (N = 67)

Шкала	M	SD	Min	Max	W (Шاپіро-Вілк)	p
Перфекціонізм	23,69	4,68	16	32	0,945	0,006*
PNS (потреба в структурі)	47,12	10,09	22	65	0,975	0,221
KOS загальний	59,36	12,34	30	84	0,985	0,636

*Примітка. * – розподіл відхиляється від нормального ($p < 0,05$).*

Перфекціонізм. Середній бал за шкалою перфекціонізму у вибірці склав $M = 23,69$ ($SD = 4,68$) при теоретичному діапазоні від 12 до 36 балів, що відповідає помірному рівню вираженості цієї риси. Критерій Шاپіро-Вілка виявив статистично значуще відхилення розподілу від нормального ($W = 0,945$, $p = 0,006$). Тому, для цього конструкту застосовувався коефіцієнт кореляції Спірмена (ρ) та U-критерій Манна-Вітні. Розподіл балів перфекціонізму у вибірці представлено на рисунку 3.1.

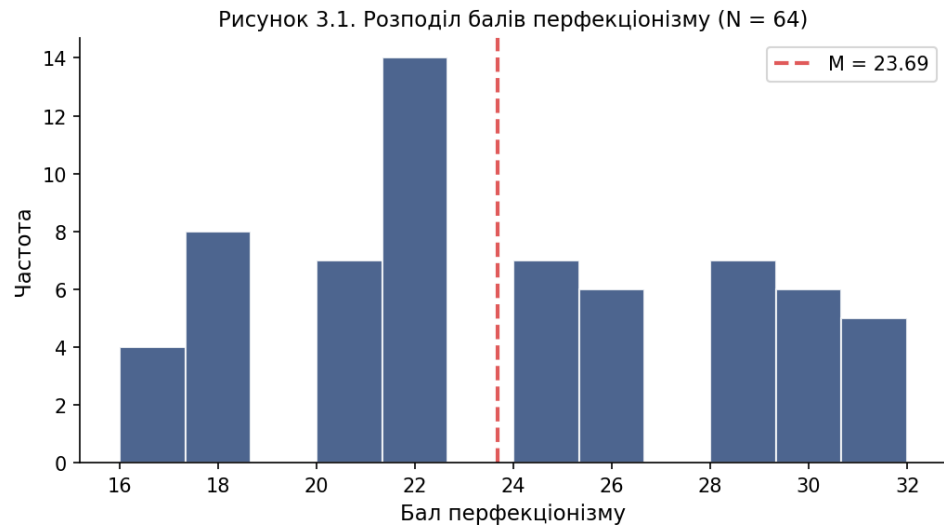

Рисунок 3.1. Розподіл балів перфекціонізму у вибірці (N = 67).

Когнітивна потреба в структурі (PNS). Середній бал за шкалою PNS склав $M = 47,12$ ($SD = 10,09$) при теоретичному діапазоні від 12 до 72. Критерій Шапіро-Вілка підтвердив нормальність розподілу ($W = 0,975$, $p = 0,221$), що дозволяє застосовувати параметричні методи. Отримані значення свідчать про помірно виражену потребу в структурі у досліджуваній групі. Розподіл балів PNS представлено на рисунку 3.2.

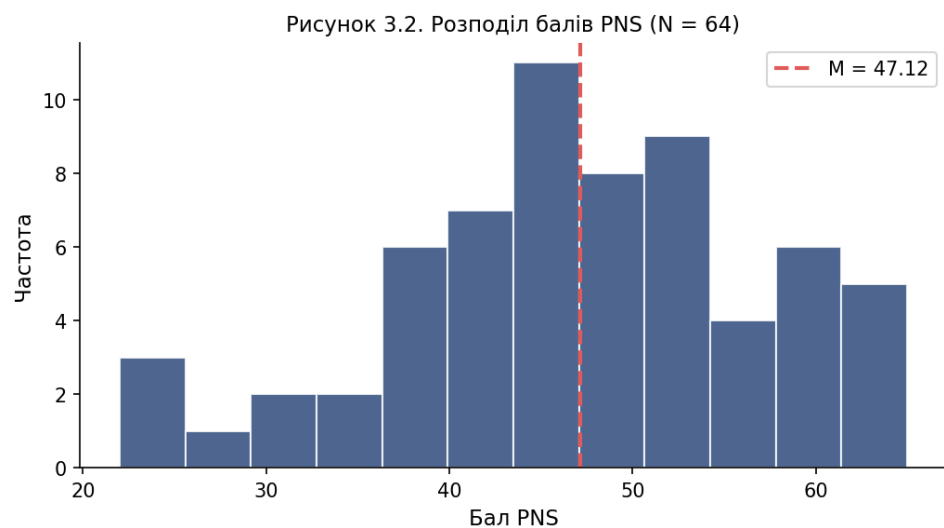

Рисунок 3.2. Розподіл балів PNS у вибірці (N = 67).

Між перфекціонізмом і PNS виявлено статистично значущу позитивну кореляцію ($r = 0,252$, $p = 0,044$), що свідчить про часткове змістовне перекриття конструктів: особи з вищим рівнем перфекціонізму схильні також

демонструвати підвищену потребу в структурі. Водночас помірна величина коефіцієнта підтверджує відносну незалежність двох вимірів, що обґрунтовує їх включення до моделі як самостійних предикторів.

Гендерний аналіз за U-критерієм Манна-Вітні виявив статистично значущі відмінності між чоловіками та жінками за рівнем перфекціонізму: жінки демонструють достовірно вищі показники ($M = 25,74$) порівняно з чоловіками ($M = 22,50$). Цей результат узгоджується з даними літератури про підвищений соціальний тиск щодо відповідності стандартам у жінок (Flett, Hewitt & Singer, 1995). Результати гендерного аналізу за всіма шкалами наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. Гендерні відмінності за основними шкалами (U-критерій Манна-Вітні)

Шкала	Чоловіки M (SD)	Жінки M (SD)	U	p
Перфекціонізм	22,50 (4,54)	25,74 (4,49)	263	0,005*
PNS	46, 67 (10,35)	47,96 (9,89)	442	0,797
KOS загальний	57,48 (13,12)	62, 17 (10,89)	366	0,182

Примітка. * – $p < 0,05$.

3.2. Мотиваційний профіль учасників БДСМ-практик

Другим кроком аналізу стала характеристика кінк-орієнтації та її структури у вибірці. Загальний бал KOS та описова статистика субшкал наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3. Описова статистика шкали KOS та її субшкал (N = 64)

Субшкала	Макс.	М	SD	α Кронбаха
KOS загальний	90	59,36	12,34	0,867
Ідентичність	15	8,67	3,52	0,823
Практики	25	15,20	4,65	0,743
Параферналія	15	11,30	2,91	0,739
Спільнота	20	12,67	3,78	0,713
Сексуальна комунікація	15	11,52	1,51	-0,056

Загальний рівень кінк-орієнтації. Середній загальний бал KOS склав $M = 59,36$ ($SD = 12,34$) при максимально можливому значенні 90 балів (теоретична середина шкали – 54). Розподіл є нормальним ($W = 0,985$, $p = 0,636$). Отримане значення незначно перевищує теоретичну середину шкали, що відображає помірно виражену кінк-орієнтацію у вибірці. Гендерних відмінностей за загальним балом KOS не виявлено ($U = 366$, $p = 0,182$), що свідчить про гендерну нейтральність кінк-орієнтації у досліджуваній групі.

Профіль субшкал. Аналіз субшкал KOS дозволяє деталізувати структуру кінк-орієнтації у вибірці (рисунок 3.3). Найнижчий середній бал зафіксовано за субшкалою ідентичності ($M = 8,67$ при максимумі 15), що свідчить про те, що не всі учасники ідентифікують себе як «кінк-людей», навіть перебуваючи у відповідних спільнотах. Субшкала практик демонструє помірний рівень ($M = 15,20$ при максимумі 25). Субшкала параферналії відносно вища ($M = 11,30$ при максимумі 15), що вказує на поширеність використання відповідних аксесуарів. Субшкала спільноти – $M = 12,67$ при максимумі 20. Субшкала сексуальної комунікації виявила найнижчу варіативність ($M = 11,52$, $SD = 1,51$) та неприйнятно низьку внутрішню узгодженість ($\alpha = -0,056$), що узгоджується з обмеженнями, визнаними самими авторами шкали (Wignall, 2024).

3.3. Взаємозв'язок між перфекціонізмом, перевантаженістю відповідальністю та мотивацією до БДСМ: результати кореляційного аналізу

Центральним завданням дослідження була перевірка гіпотез про зв'язок між досліджуваними конструктами. Повна кореляційна матриця представлена в таблиці 3.4. Зважаючи на ненормальний розподіл перфекціонізму, для аналізу його зв'язків використовувався коефіцієнт Спірмена (ρ); для зв'язків між PNS і KOS – коефіцієнт Пірсона (r).

Таблиця 3.4. Кореляційна матриця основних змінних дослідження ($N = 64$)

Змінна	1	2	3	4	5	6	7
1. Перфекціонізм	-						
2. PNS	0,252*	-					
3. KOS загальний	0,103	-0,085	-				
4. KOS ідентичність	0,098	-0,112	0,821**	-			
5. KOS практики	0,161	-0,079	0,894**	0,681**	-		
6. KOS параферналія	-0,035	-0,082	0,732**	0,540**	0,601**	-	
7. KOS спільнота	0,019	0,003	0,762**	0,549**	0,627**	0,502**	-

Примітка. Для перфекціонізму – коефіцієнт Спірмена (ρ); для PNS і KOS – коефіцієнт Пірсона (r). * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,001$.

Перфекціонізм і кінк-орієнтація (Г1). Коефіцієнт кореляції Спірмена між загальним балом перфекціонізму та загальним балом KOS виявився статистично незначущим ($\rho = 0,103$, $p = 0,417$). Незначущими також залишилися кореляції перфекціонізму з усіма субшкалами KOS. Таким чином,

Гіпотеза 1 не підтверджена: рівень перфекціонізму не пов'язаний із рівнем кінк-орієнтації у досліджуваній вибірці.

PNS і кінк-орієнтація (Г2). Коефіцієнт кореляції Пірсона між PNS та загальним балом KOS виявився незначущим та від'ємним ($r = -0,085$, $p = 0,504$). Незначущими також були кореляції PNS з усіма субшкалами KOS. Таким чином, Гіпотеза 2 не підтверджена: когнітивна потреба в структурі не пов'язана з кінк-орієнтацією.

Для перевірки сукупної предикторної спроможності побудовано множинну лінійну регресію. Результати наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5. Результати множинної лінійної регресії (залежна змінна — KOS)

Предиктор	β	SD	β^*	t	p
Константа	54,27	10,14	-	5,35	< 0,001
Перфекціонізм	0,49	0,47	0,186	1,04	0,301
PNS	-0,18	0,21	-0,148	-0,87	0,389

Примітка. $R^2 = 0,029$; $F(2, 61) = 0,903$; $p = 0,411$. β^* — стандартизований коефіцієнт.

Регресійна модель є незначущою: $R^2 = 0,029$, $F(2, 61) = 0,903$, $p = 0,411$. Жоден із предикторів не досяг значущості; величина ефекту мізерна ($f^2 \approx 0,030$).

Висновки до третього розділу

Третій розділ представляє результати емпіричного дослідження зв'язку між перфекціонізмом, когнітивною потребою в структурі та кінк-орієнтацією на вибірці з 64 дорослих осіб, залучених через тематичні Telegram-спільноти.

За результатами описового аналізу встановлено помірний рівень перфекціонізму ($M = 23,69$) та потреби в структурі ($M = 47,12$) у вибірці. Між цими конструктами виявлено значущий позитивний зв'язок, що підтверджує їх часткове змістовне перекриття в межах загальної схильності до контролю та впорядкованості. Значущі гендерні відмінності виявлено лише за перфекціонізмом: жінки демонструють вищі показники.

Обидві основні гіпотези дослідження спростовано. Ані перфекціонізм, ані когнітивна потреба в структурі не виявляють значущого зв'язку з кінк-орієнтацією.

Отримані результати свідчать про те, що теорія компенсаторного контролю в тій формі, в якій вона була досліджена через стабільні риси особистості – перфекціонізм і потребу в структурі, – не пояснює мотивацію до БДСМ-практик у досліджуваній вибірці. Це може вказувати на те, що механізм компенсаторного контролю в сексуальному контексті реалізується через ситуативні детермінанти – зокрема, актуальне суб'єктивне відчуття втрати контролю або стресу, – а не через диспозиційні риси особистості. Перспективним напрямком подальших досліджень є включення ситуативних вимірювань контролю поряд із диспозиційними характеристиками, а також збільшення розміру та гетерогенності вибірки для підвищення статистичної потужності.

Відсутність статистично значущих результатів можна пояснити трьома основними чинниками: по-перше, концептуальною невідповідністю, оскільки теорія компенсаторного контролю належить до ситуативного рівня, тоді як перфекціонізм і потреба в структурі (PNS) є рисовими конструктами; по-друге, низькою надійністю опитувальника перфекціонізму ($\alpha = 0,521$), що могло

призвести до послаблення кореляційних зв'язків; по-третє, обмеженим обсягом вибірки ($N = 64$), що знижує статистичну потужність дослідження.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз засвідчив, що концепція компенсаторного контролю (Landau, Kay & Whitson, 2008) є перспективною рамкою для пояснення мотивації до БДСМ-практик. Механізм «плавної компенсації» передбачає, що відчуття втрати контролю в одній сфері автоматично активує пошук структури в інших. БДСМ-середовище з його чіткою рольовою структурою, заздалегідь узгодженими правилами та інститутом стоп-слова теоретично відповідає функції такого компенсаторного середовища. Зв'язки концепції з теорією самодетермінації (Deci & Ryan, 1985, 2000) та теорією управління жахом (Greenberg, Pyszczynski & Solomon, 1986) підсилюють її пояснювальний потенціал у сексологічному контексті. Перфекціонізм як багатовимірна особистісна риса та когнітивна потреба в структурі як прагнення до впорядкованості теоретично пов'язані зі схильністю шукати структуровані контексти. Міжнародні класифікаційні системи – DSM-5 (APA, 2013) та МКХ-11 (WHO, 2019) – офіційно виключили консенсуальні БДСМ-практики з переліку психічних розладів, що відкриває простір для їх неупередженого психологічного вивчення.

Емпіричне дослідження проведено на вибірці $N = 64$ дорослих осіб, залучених через тематичні Telegram-спільноти. Використано три стандартизовані методики – опитувальник перфекціонізму ($\alpha = 0,521$), шкалу PNS ($\alpha = 0,815$) та шкалу KOS ($\alpha = 0,867$). Обидві основні гіпотези дослідження спростовано: ані перфекціонізм ($\rho = 0,103$, $p = 0,417$), ані когнітивна потреба в структурі ($r = -0,085$, $p = 0,504$) не виявляють значущого зв'язку з кінк-орієнтацією ні на рівні загального балу, ані на рівні жодної з субшкал KOS. Регресійна модель також є незначущою ($R^2 = 0,029$, $p = 0,411$). Між самими предикторами виявлено значущий позитивний зв'язок ($\rho = 0,252$, $p = 0,044$), що підтверджує їх часткове змістовне перекриття в межах загальної схильності до контролю. Жінки демонструють достовірно вищий рівень перфекціонізму

порівняно з чоловіками ($p = 0,005$); гендерних відмінностей за KOS не виявлено.

Неотримання очікуваних зв'язків потребує змістовного пояснення, яке можна розглядати на кількох рівнях:

Перша і, мабуть, найважливіша причина – концептуальна. Теорія компенсаторного контролю описує те, що відбувається з людиною тут і зараз: коли ти відчуваєш, що щось виходить з-під контролю, психіка автоматично починає шукати порядок і структуру в іншому місці. Це реакція на конкретний момент, на актуальний стан. Натомість перфекціонізм і потреба в структурі – це стійкі риси характеру, які описують, якою людиною є загалом, а не що вона переживає прямо зараз. Тому цілком можливо, що людина з помірним перфекціонізмом, яка переживає сильний стрес або відчуття безпорадності, тягнутиметься до структурованих практик значно більше, ніж людина з дуже високим перфекціонізмом, яка почувається спокійно і має достатньо ресурсу. Іншими словами, теорія говорить про стани, а ми вимірювали риси і це, найімовірніше, і є головна причина того, чому зв'язок не виявився.

Друга причина – розмір вибірки. 64 особи – це достатньо, щоб помітити сильний зв'язок, але замало, щоб виявити слабкий. Якщо зв'язок між перфекціонізмом і кінк-орієнтацією і справді існує, але він невеликий, для його виявлення знадобилося б близько 100-300 учасників. Тож результати означають, що вибірка була надто мала, щоб його помітити.

Отримані дані підказують, що майбутні дослідження мають вимірювати не лише стійкі риси особистості, але й те, що людина переживає прямо зараз – рівень стресу, відчуття втрати контролю, психологічне виснаження. Саме ці ситуативні чинники, найімовірніше, і є тим зв'язуючим механізмом між потребою в контролі та БДСМ-мотивацією, який цьому дослідженню виявити не вдалося.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боснюк В. Ф. Задоволення базових психологічних потреб як джерело життєстійкості людини. Національний університет цивільного захисту України. 2024.
2. Вавілова А.С. Гендерно-вікові особливості деструктивного перфекціонізму в дітей та підлітків. Психологічні науки. 2018. №1. С.14-20.
3. Грубі Т.В. Генезис перфекціонізму. Проблеми сучасної психології. 2016. №33. С.128-138. 13.
4. Грубі Т.В. Дослідження позитивного перфекціонізму в психології. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: Психологія в Україні та закордоном (м. Київ, 18-19 березня 2016 року). Херсон. 2016. С.6-10.
5. Демчук О. А. Сучасні підходи до вивчення набуті безпорадності. Уманський державний педагогічний університет. 2023.
6. Журавльова Л.П. Ж91 Психологія емпатії: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. С. 328.
7. Когнітивний контроль особистості як чинник навчальної діяльності. Universum: психологія. 2024. № 4. С. 902
8. Кокур О. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі. НАПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. 2024.
9. Кононенко О.І. Теоретичні моделі вивчення перфекціонізму особистості в зарубіжній психології. Scientifice-journal: «PEM Psychology. Educology. Medicine». 2014. №1. С.49-58.
10. Костючик В.П. Особливості перфекціонізму у юнацькому віці. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції: Перспективи розвитку сучасної науки та освіти (м. Львів, 15-16 червня 2020 року). Львів, 2020. С.41-43.
11. Мирошник О. Г. Локус контролю та рефлексивність. Habitus. 2023. Вип. 45. С. 238–250.

12. Носенко Е.Л. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості : підручник / Е.Л. Носенко, І.В. Аршава. Д. : Видавництво ДНУ, 2010. 264 с.
13. Олефір В., Боснюк В. Життестійкість і резильєнтність людини в сучасному світі. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. 2024. УДК 159.947.
14. Попов В. М. Емоційний компонент набуті безпорадності. Наука і освіта. 2016. № 2–3. С. 169.
15. Потреби особистості [Електронний ресурс]. psychology.space. 2026. 2 лют.
16. Психологічний аналіз феномену перфекціонізму: підходи до визначення : зб. наук. пр. / [авт. тексту О.О. Лоза]. — К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2009. — С. 213—221.
17. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностаєва, Т. М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с
18. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
19. Що таке локус контролю? [Електронний ресурс]. Блог pleso. 2022. 12 квіт.
20. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). 5th ed. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013.
21. Blatt S. Dependency and self-criticism: psychological dimensions of depression. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 1982. V. 50. P. 113–124. 17.
22. Brown A., et al. Systematic review of the prevalence of BDSM fantasies in adults. Journal of Sex Research. 2020; 47(2):112–128.
23. Cowen AS, Keltner D. Self-report captures 27 distinct categories of emotion bridged by continuous gradients. Proc Natl Acad Sci USA. 2017;114(38):E7900-E7909. doi:10.1073/pnas.1702247114

24. Dijkhuizen, Jan Frans van; Enenkel, Karl A. E. (2009). *The Sense of Suffering: Constructions of Physical Pain in Early Modern Culture* (англ.). BRILL. c. 257—259. ISBN 978-90-04-17247-0
25. Frost R. Perfectionism in obsessive-compulsive disorder. *Behavior Research and Therapy*. 1997. V. 42. № 3. P. 291–296. 18. Hamachek D. Psychodynamics of normal neurotic perfectionism. *Psychology*. 1978. V. 15. № 15. P. 27–33. 19.
26. Hewitt P. Perfectionism in the Self and Social context: conceptualization, assessment and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991. V. 60. № 3. P. 456–470. 20.
27. Hewitt, P.L. The Multidimensional Perfectionism Scale: Development and validation / P.L Hewitt, G.L. Flett // *Canad. Psychol.* – 1989. – V. 30. – P. 103–109.
28. Kay, A. C., Whitson, J. A., Gaucher, D., Galinsky, A. D. Compensatory Control: Achieving Order through the Mind, Our Institutions, and the Heavens. *Current Directions in Psychological Science*. 2009. Vol. 18, No. 5. P. 264–268. DOI: 10.1176/09636620903273347.
29. Lawrence EM, Rogers RG, Wadsworth T. Happiness and longevity in the United States. *Soc Sci Med.* 2015;145:115-119. doi:10.1016/j.socscimed.2015.09.020
30. Neuberg, S. L., Newsom, J. T. Personal Need for Structure: Individual Differences in the Desire for Simple Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1993. Vol. 65, No. 1. P. 113–131. DOI: 10.1037/h0084978.
31. Terry-Short L. A. Positive and negative perfectionism. *Personality and Individual Differences*. 1995. V. 18. P. 663–666.

**ОПИТУВАЛЬНИК «ЧИ СТРАЖДАЄТЕ ВИ
ПЕРФЕКЦІОНІЗМОМ?»**

1. Ви часто намагаєтеся досягти заздалегідь неможливого?
2. Ви часто страждаєте від стресу?
3. Ви боїтеся змін в роботі, особистому житті, оскільки це завжди вносить щось нове і непередбачуване у Ваше життя?
4. Ви боїтеся захворіти або виїхати надовго, так як ніхто, крім Вас, не виконає Вашу роботу так добре, як Ви?
5. Ви не довіряєте навіть собі і часто перевіряєте ще раз, наскільки правильно заповнені папери, де лежать важливі документи, чи написані та відправлені ділові листи?
6. Ви можете відкласти свої важливі справи, щоб виконати менш важливе та нетермінове доручення, тільки тому, що Ви обіцяли?
7. Ви боїтеся допустити помилку в роботі, хоча знаєте, що це не призведе до критичних наслідків?
8. Ви не можете відразу знайти потрібні папери, тому що постійно перекладаєте їх з папки в папку, переставляєте папки з полиці на полицю, намагаючись щоразу оптимізувати порядок?
9. Ви можете забути про все на світі, порушити весь свій графік у спробі обов'язково саме зараз знайти якусь не дуже потрібну вам довідку тільки тому, що Вам здається, що Ви поклали її саме в ту папку, де шукаєте?
10. Ви вважаєте, що написання листів – це особливе мистецтво, яке вимагає великих витрат часу?
11. Ви ніколи не створюєте банк даних листів-зразків, оскільки вважаєте, що кожен лист має нести відбиток індивідуальності?
12. Ви дуже пунктуальна та обов'язкова людина, хоча ніхто не знає, чого Вам це вартує?

Personal Need for Structure Scale

1. Мене турбує, коли я потрапляю в ситуацію, не знаючи, чого від неї очікувати.
2. Мене не турбують речі, які порушують мій звичний розпорядок дня.
3. Мені подобається чіткий і впорядкований спосіб життя.
4. Мені подобається, коли для всього є своє місце, а все лежить на своєму місці.
5. Мені подобається бути спонтанним.
6. Я вважаю, що впорядковане життя з чітким розпорядком робить моє життя нудним.
7. Мені не подобаються ситуації, пов'язані з невизначеністю.
8. Я ненавиджу змінювати свої плани в останню хвилину.
9. Я ненавиджу перебувати в компанії людей, які поведуться непередбачувано.
10. Я вважаю, що стабільний розпорядок дня дозволяє мені більше насолоджуватися життям.
11. Мені подобається відчуття гострих емоцій у непередбачуваних ситуаціях.
12. Мені стає некомфортно, коли правила в ситуації нечіткі.

The Kink Orientation Scale

1. Я б назвав(ла) себе людиною з нестандартними сексуальними вподобаннями.
2. Я належу до сексуальної субкультури.
3. Мої друзі описують мене як людину з нестандартними сексуальними вподобаннями.
4. Мої сексуальні вподобання постійно змінюються.
5. Мої сексуальні вподобання можуть бути ризикованими.
6. Біль може бути приємним у сексуальному контексті.
7. У мене є нестандартні сексуальні інтереси.
8. Секс-іграшки відіграють важливу роль у сексі.
9. Я відчуваюся комфортно, відвідуючи секс-шоп (як офлайн, так і онлайн).
10. Я досліджував(ла) свої сексуальні інтереси.
11. Я часто розмовляю про свої сексуальні інтереси зі своїм сексуальним партнером.
12. Я знаю інших людей, які мають такі самі сексуальні інтереси, як і я.
13. У мене є одяг, який я ношу під час сексу.
14. Мені подобається, коли в моєму сексі присутня динаміка влади.
15. Важливо поспілкуватися з кимось перед тим, як займатися з ним сексом.
16. Випадковий секс — це весело.
17. Важливо, щоб між мною та сексуальним партнером була хімія.
18. Я відчуваюся комфортно, купуючи товари в секс-шопі (офлайн та онлайн)